

باسمه تعالی

امکان سنجی افزایش وام ازدواج و تخصیص وام فرزندآوری
از محل منابع قرض الحسنه بانک ها در سال ۱۴۰۱

گزارش کارشناسی ۱۴۰۰۰۹۰۱

آذر ۱۴۰۰

خلاصه مدیریتی

به منظور حمایت از ازدواج و فرزندآوری، پیشنهاد می شود در سال آتی وام ازدواج به ۱۰۰ میلیون تومان (۱۵۰ میلیون تومان برای زوجین جوان) با بازپرداخت ۱۲ ساله افزایش یابد و وام فرزندآوری ۵۰ میلیون تومانی به افرادی که صاحب فرزند می شوند، تخصیص یابد. طبق بررسی های انجام شده، در سال آتی حدود ۱۰۰ هزار میلیارد تومان از محل سپرده های قرض الحسنه پس انداز و ۴۰۰ هزار میلیارد تومان از محل نیمی از سپرده های قرض الحسنه جاری، در مجموع ۵۰۰ هزار میلیارد تومان، منابعی خواهد بود که برای پرداخت تسهیلات قرض الحسنه در اختیار بانک ها خواهد بود. لذا برای پرداخت ۱ میلیون وام ازدواج ۱۰۰ میلیون تومانی (مطابق آمار سالانه) به همراه وام ۱۵۰ میلیون تومانی زوجین جوان، میانگین به ۱۲۰ هزار میلیارد تومان منابع نیاز است؛ همچنین اگر بخش عمده والدین صاحب فرزند جدید نیز تقاضای وام فرزندآوری ۵۰ میلیون تومانی داشته باشند (۱ میلیون نفر)، با توجه به نرخ ۱,۲ میلیون عددی موالید سالانه کشور، این سیاست حداکثر به ۵۰ هزار میلیارد تومان منابع نیاز دارد. بنابراین سیاست پیشنهادی در سال ۱۴۰۱ به ۱۷۰ هزار میلیارد تومان منابع و تسهیلات قرض الحسنه بانکی نیاز دارد که با توجه به برآورد ۵۰۰ هزار میلیاردی این منابع، کاملاً امکان پذیر است.

فهرست مطالب

- ۲..... خلاصه مدیریتی
- ۳..... (۱) پیشینه افزایش وام ازدواج در بودجه
- ۵..... (دو) پیشنهاد افزایش وام ازدواج و تخصیص وام فرزندآوری در بودجه ۱۴۰۱
- ۷..... (سه) برآورد وضعیت منابع قرض الحسنه بانک ها در سال ۱۴۰۱
- ۹..... (چهار) تبصره پیشنهادی برای بودجه ۱۴۰۱

۱) پیشینه افزایش وام ازدواج در بودجه

مجلس شورای اسلامی طی سال های اخیر، در اقدامی شایسته تقدیر، مبلغ وام قرض الحسنه ازدواج جوانان را متناسب با هزینه های این سنت پسندیده، در قانون بودجه بهبود داده است. نتیجه این اقدام، تسهیل شرایط ازدواج برای جوانان بوده است. افزایش وام ازدواج از ۳ به ۱۰ میلیون تومان در بودجه ۱۳۹۵، از ۱۰ به ۱۵ میلیون تومان در بودجه ۱۳۹۷، از ۱۵ به ۳۰ میلیون تومان در بودجه ۱۳۹۸، از ۳۰ به ۵۰ میلیون تومان در بودجه ۱۳۹۹ و از ۵۰ به ۷۰ میلیون تومان در بودجه ۱۴۰۰ مسیری بوده که در این سالها طی شده است. در این راستا، مدت بازپرداخت این تسهیلات نیز از ۳ سال به ۱۰ سال رسیده است.

در ابتدای امر، بانکها با افزایش وام ازدواج مخالف بودند و افزایش این تسهیلات را به معنای افزایش صف وام ازدواج عنوان می کردند. اما نظارت بانک مرکزی و پیگیری نمایندگان مجلس شورای اسلامی سبب شد بانکها تخلفات خود در این زمینه را کاهش داده (از جمله پرداخت تسهیلات قرض الحسنه به مدیران و کارکنان خود برخلاف قانون) و با تخصیص منابع قرض الحسنه به اموری که در قوانین مورد تاکید قرار گرفته از جمله ازدواج، «صف وام ازدواج» را نیز کاهش دهند و به یک سوم برسانند. بر این اساس طبق آمار بانک مرکزی، صف وام ازدواج از حدود ۵۰۰ هزار نفر در ابتدای سال ۱۳۹۵ به حدود ۱۰۰ هزار نفر در نیمه سال ۱۴۰۰ رسیده است. به گفته رئیس سابق بانک مرکزی، افزایش وام ازدواج و پیگیری بانک مرکزی در این زمینه، انحراف تسهیلات قرض الحسنه را کاهش داده است.

قدم مثبت دیگری که در جریان افزایش وام ازدواج برداشته شد، مجوز و الزام قانونی به «استفاده از بخشی از سپرده های قرض الحسنه جاری در پرداخت وام ازدواج» در ماده مرتبط بودجه بود که مانع از کمبود منابع بانکها در این زمینه می شد. در

سال جاری برای اولین بار از حدود ۲,۵ درصد این منابع پرحجم بانکی برای پرداخت تسهیلات قرض الحسنه استفاده شده است.

هرچند افزایش وام ازدواج، همه مشکلات جوانان در تشکیل خانواده را حل نمی‌کند و برای این مهم باید اقدامات متعددی صورت گیرد، اما بی شک تسهیل قابل توجهی در بر طرف شدن موانع اقتصادی ازدواج جوانان، به ویژه در شرایط فعلی ایجاد می‌کند و به عنوان «تنها حمایت قابل توجه کشور از ازدواج و تشکیل خانواده» محسوب می‌شود. علاوه بر این، این سیاست وابسته به بودجه دولت نبوده و با منابع قرض الحسنه مردم در بانک‌ها مدیریت می‌شود؛ از این رو برای بانک‌ها نیز هزینه‌ای ندارد چرا که سپرده‌هایی که با مجوز بانک مرکزی با نرخ صفر درصد دریافت کردند را طبق قانون و دستورالعمل‌های بانک مرکزی، به این مهم تخصیص می‌دهند.

ذکر این نکته نیز ضروری است که این سیاست مانند سایر سیاست‌ها، ممکن است تا حدی انحراف داشته باشد؛ اما برآوردها نشان می‌دهد انحراف این سیاست و دریافت این تسهیلات از مسیرهای غیرمتعارف از جمله ازدواج اجباری یا کودک همسری که اخیراً و البته به غلط مطرح شده، کمتر از ۱ درصد بوده که در نوع خود بی نظیر است و نمی‌تواند کلیت این سیاست حمایتی را با چالش مواجه کند. ضمن اینکه حتی این یک درصد انحراف نیز ناشی از افزایش وام ازدواج نیست؛ بلکه این ضعف نظام بانکی است که یک جوان را برای دریافت یک وام خرد، مجبور به طی کردن مسیرهای غیرمتعارف می‌کند.

دو) پیشنهاد افزایش وام ازدواج و تخصیص وام فرزندآوری در بودجه ۱۴۰۱

در ادامه مسیر گذشته، ضروری است در سال جاری نیز تسهیلات قرض الحسنه ازدواج متناسب با افزایش هزینه‌ها بهبود یابد؛ همچنین وام فرزندآوری نیز جهت حمایت از افزایش جمعیت و تسهیل آن، از محل منابع قرض‌الحسنه مردم در بانک‌ها تخصیص داده شود.

بدین ترتیب پیشنهاد می‌شود در تبصره ۱۶ لایحه بودجه سال ۱۴۰۱ موارد ذیل درج شود:

- وام قرض الحسنه ازدواج از ۷۰ به ۱۰۰ میلیون تومان و بازپرداخت آن از ۱۰ به ۱۲ سال افزایش یابد تا پرداخت اقساط آن برای زوجین مشکل ایجاد نکند. (همچنین وام ازدواج زوجین جوان، پسر زیر ۲۵ سال و دختر زیر ۲۲ سال از ۱۰۰ به ۱۵۰ میلیون تومان افزایش یابد)
- مبلغ ۵۰ میلیون تومان وام قرض‌الحسنه فرزندآوری از محل همین منابع با بازپرداخت ۵ ساله جهت تخصیص اضافه شود.
- با توجه به تقویت جایگاه چک در نظام اعتبارسنجی کشور که موجب بهره برداری از این ظرفیت توسط بعضی بانک‌ها به عنوان ضامن پرداخت وام‌های خرد شده، بانک مرکزی بانک‌ها را ملزم نماید تا به جای درخواست ضامن دولتی دارای کسر از حقوق که برای عده زیادی از جوانان امکانپذیر نیست، برای هر وام یک یا دو ضامن با چک معتبر خواسته شود.
- یک سامانه شفاف که در آن آخرین وضعیت پرداخت وام ازدواج و صف آن به تفکیک بانک‌ها مشخص شده باشد، راه اندازی شود و عموم قابلیت دسترسی به آن را داشته باشند.

بررسی‌های کارشناسی و آماری نشان می‌دهد منابع قرض‌الحسنه مردم در بانک‌ها، کفاف افزایش وام ازدواج و پرداخت وام فرزندآوری به میزان پیشنهادی را می‌دهد و علاوه بر آن، بانک‌ها با همین منابع می‌توانند دیگر مصارف قرض‌الحسنه از جمله اشتغال، کمیته امداد و ... را نیز پوشش دهند.

در ادامه محاسبات اقتصادی و آماری این سیاست مبتنی بر منابع قرض‌الحسنه مردم در بانک‌ها به همراه تبصره پیشنهادی اصلاحی بند الف تبصره ۱۶ لایحه بودجه ۱۴۰۰ انجام شده است.

سه) برآورد وضعیت منابع قرض الحسنه بانک ها در سال ۱۴۰۱

طبق آخرین آمار منتشر شده از بانک مرکزی مربوط به شهریورماه سال جاری، بانک ها پس از کسر سپرده های صندوق مسکن، معادل ۲۵۰ هزار میلیارد تومان سپرده قرض الحسنه پس انداز با نرخ صفر درصد از مردم جذب نموده اند که پس از کسر ذخیره قانونی، حدود ۲۲۵ هزار میلیارد تومان می شود. علاوه بر این، حجم سپرده های قرض الحسنه جاری نیز که آن هم با نرخ صفر درصد جذب شده، پس از کسر ذخیره قانونی حدود ۶۱۰ هزار میلیارد تومان است. از مجموع این مبلغ (۸۳۵ هزار میلیارد تومان)، تاکنون حدود ۲۴۰ هزار میلیارد تومان تسهیلات قرض الحسنه به مردم پرداخت شده است. بر این اساس در سال آتی (بر اساس برآورد شهریورماه) ظرفیت پرداخت وام قرض الحسنه از مسیرهای زیر امکانپذیر خواهد بود:

یک) بازپرداخت اقساط تسهیلات قرض الحسنه: برآوردها و آمارهای بانک مرکزی نشان می دهد سالانه حدود ۱۲,۵ درصد از حجم کل تسهیلات قرض الحسنه از طریق اقساط بازپرداخت شده (با توجه به میانگین ۸ ساله بازپرداخت تسهیلات قرض الحسنه) و به عنوان منبع جدید جهت اعطای وام، در اختیار بانکها قرار می گیرد. بنابراین از این محل در سال آتی، حداقل حدود ۳۰ هزار میلیارد تومان منابع جهت اعطای تسهیلات قرض الحسنه در اختیار بانکها قرار خواهد گرفت.

دو) افزایش سپرده های قرض الحسنه پس انداز: میزان سپرده های قرض الحسنه پس انداز در شهریورماه ۱۴۰۰ نسبت به مدت مشابه سال گذشته رشد ۵۱ درصدی داشته است. آمارهای سال های گذشته نیز نشان می دهد که سپرده های قرض الحسنه در هر سال حداقل ۳۰ تا ۵۰ درصد رشد داشته است. بر این اساس و با در نظر گرفتن رشد حداقل ۳۰ درصدی

سپرده‌های قرض‌الحسنه پس انداز، در سال آتی حدود ۷۰ هزار میلیارد تومان سپرده قرض‌الحسنه جدید جهت اعطای تسهیلات قرض‌الحسنه در اختیار بانک‌ها قرار خواهد گرفت.

سه) سپرده‌های قرض‌الحسنه جاری: در صورتی که با توجه به الزام قانون در تبصره لایحه بودجه فعلی، ۵۰ درصد از سپرده‌های قرض‌الحسنه جاری که در حال حاضر پس از کسر ذخیره قانونی حدود ۶۱۰ هزار میلیارد تومان حجم آن است جهت اعطای تسهیلات قرض‌الحسنه مورد استفاده قرار گیرد و افزایش حداقل ۳۰ درصدی حجم سالانه این منابع نیز در نظر گرفته شود، از این محل نیز در سال آتی حدود ۴۰۰ هزار میلیارد تومان جهت اعطای تسهیلات قرض‌الحسنه از جمله ازدواج در اختیار بانک‌ها خواهد بود.

بنابراین ۱۰۰ هزار میلیارد تومان از محل سپرده‌های قرض‌الحسنه پس انداز و ۴۰۰ هزار میلیارد تومان از محل سپرده‌های قرض‌الحسنه جاری، در مجموع ۵۰۰ هزار میلیارد تومان، منابعی خواهد بود که برای پرداخت تسهیلات قرض‌الحسنه در سال آتی در اختیار بانک‌ها خواهد بود. البته این برآورد با توجه به آمار شهریور ماه است و احتمالاً حداقل تا ۲۰ درصد تا پایان سال افزایش خواهد یافت و منابع در اختیار قرض‌الحسنه در سال ۱۴۰۱ را به حدود ۶۰۰ هزار میلیارد تومان می‌رساند.

چهار) تبصره پیشنهادی برای بودجه ۱۴۰۱

مطابق با بررسی های انجام شده، برای پرداخت ۱ میلیون وام ازدواج ۱۰۰ میلیون تومانی (مطابق آمار سالانه) به همراه وام ۱۵۰ میلیون تومانی زوجین جوان، میانگین به ۱۲۰ هزار میلیارد تومان منابع نیاز است؛ همچنین اگر بخش عمده والدین صاحب فرزند جدید نیز تقاضای وام فرزندآوری ۵۰ میلیون تومانی داشته باشند (۱ میلیون نفر)، با توجه به نرخ ۱,۲ میلیون عددی مولید سالانه کشور، این سیاست به ۵۰ هزار میلیارد تومان منابع نیاز دارد. بنابراین سیاست پیشنهادی در سال ۱۴۰۱ به ۱۷۰ هزار میلیارد تومان منابع و تسهیلات قرض الحسنه بانکی نیاز دارد که با توجه به برآورد ۵۰۰ تا ۶۰۰ هزار میلیاردی این منابع، کاملاً امکانپذیر است. بر این اساس، تبصره پیشنهادی برای جایگزینی با بند الف تبصره ۱۶ لایحه بودجه ۱۴۰۰ به ترتیب زیر است:

به منظور حمایت از ازدواج جوانان و فرزندآوری، بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران موظف است بانکها را ملزم نماید از محل سپردههای قرض الحسنه پس انداز و ۵۰ درصد سپرده های قرض الحسنه جاری خود و متناسب با سهمی که بانکهای عامل از این منابع دارند، ۱۰۰ میلیون تومان وام قرض الحسنه ازدواج با بازپرداخت ۱۲ ساله به هر یک از زوجین که تاریخ عقد ازدواج آنها از ابتدای سال ۹۷ به بعد است، ۱۵۰ میلیون تومان وام قرض الحسنه ازدواج با بازپرداخت ۱۲ ساله برای زوجین جوان (پسر زیر ۲۵ سال و دختر زیر ۲۲ سال) و ۵۰ میلیون تومان وام قرض الحسنه فرزندآوری با بازپرداخت ۵ ساله به سرپرست فرزندان که در سال ۱۴۰۱ متولد می شوند، با اخذ یک یا دو ضامن معتبر دارای چک و اعطای سفته توسط وام گیرنده، پرداخت نمایند. بانک مرکزی موظف است سامانه ای راه اندازی نماید که در آن، منابع و مصارف قرض الحسنه بانک ها به تفکیک محل مصرف و همچنین صف وام ازدواج هر بانک، با بروزرسانی روزانه، به عموم اعلام شود.